
מראה מקומות- עניני הלכה

יבמות דף מז'

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

רב דקהל שערי תפילה

פסעיק, ניו ג'רסי

AsherMillman@gmail.com

לזכר נשמת

מנחם מנדל בן משה ושרה בת משה צבי ממשפחת אדלר
קעפל בן אליעזר ופריידל בת אליעזר ממשפחת מילמן
צבי מנחם בן שמעיהו וחיה לאה בת נפתלי הערצקא ממשפחת
רייכמאן

A Chaburah on these מקומות מראה is posted weekly
and can be accessed via www.dafaweek.org, emailed,
or on the app.

507– Daf– Week

info@dafaweek.org

בענין עשיית ניתוח קודם שבת כשיצטרך לחללו אח"כ

איתא בגמ' שאחר שקבל עול מצות מלין אותו מיד "מאי טעמא שהויי מצוה לא משהינן." ולכ' מוכח מגמ' שאפילו אצל גר כזו שעדיין אינו יהודי יש דין של שהויי מצוה. אכן עיין **בשאלת יעבץ** שדן בשאלה אם למול גר או תינוק במילה נדחה ביום חמישי מחשש שיצטרכו לחלל עליו השבת ביום ג' וחילק בין גר לתינוק שבתינוק אמרינן שהויי מצוה לא משהינן ולכן מלין אפילו ביום ה' משא"כ בגר שאין דין זה והקשה האחרונים שלכ' מגמ' הנ"ל נראה להיפוך.

והשאלת יעבץ שם חולק על דעת הרשב"ץ ההובא **בש"ך** שבאמת אסר בין בגר בין בתינוק והוא עפ"י דברי הרז"ה שאין מפליגין בספינה בתוך ג' ימים מחשש שיצטרכו לחלל עליו השבת. ויוצא מח' אחרונים להל' אם מלין מילת נדחה ביום חמישי אם לאו. וע' **בחת"ס** שם שהביא כמה אופנים שאפילו לשיטת הרשב"ץ מלין ביום חמישי.

ומדין הנ"ל של הרז"ה בהפלגת ספינה יש דיון בהפוסקים אם לסדר ניתוח (שאינו מחמת פיקו"נ) קודם השבת מחשש שמא יצטרך לחלל עליו השבת. [אכן קודם לזה יש לדון בדברי הרז"ה עצמו מהו הדין אם יודע בודאי שיצטרך לחלל, האם אסור אפילו ביום א' ב' וג'. שיטת השו"ע הוא שמותר אכן **המגן אברהם** הביא שיטת המהר"י בן לב שאסור.] הבוא בארחות שבת (וכן הוא במשנה הלכות ועוד) שאין לסדר ניתוח שלשה ימים מקודם אא"כ הוא מצב של פיקו"נ מחמת דין הנ"ל. אבל בלא זה הוא אסור. ועיין **בקובץ הלכות** שהתיר יותר שלא רק בפיקו"נ אלא אפילו אם יש רק צער בעלמא מחמת הדיחוי ג"כ מותר ורק אם אין שום נפק"מ אז ינתח לאחר השבת. וכן אם יום זה הוי היום היחידי לרופא מומחה ג"כ מותר וכן הובא בשם הגרש"ז אורבך זצ"ל בספר **שמירת שבת כהלכתה**.

- שאילת יעבץ ח"ב סימן צה'
- ש"ך יו"ד רסו' יח'
- הגהות חת"ס שם אות יג' ויד'
- שו"ע או"ח רמח' ד'
- מגן אברהם שם אות יד'
- ארחות שבת פרק עשרים אות סב'
- קובץ הלכות שבת פ"ב אות ז'
- שמירת שבת כהלכתה פרק לב' הערה צט

שאיפת הלך תשובה צו צה שני יעבץ

קודם שגם מקרי שגם. דמכאן יש ללמוד ולספור למול כגו כיום כי כרי שלא יטול שלישי לעולמו כיום שגם ייערך להלו סכום עליו וכן סיועם שמהל וכי. ובשיך כמב עליו ואין דגרוו נראין. ע"ש שפארין לספור ספק זה מלכס.

וגם אמנם לעד אין הכרח כל כך בדבריו כדי לחשוש. דמי שגם ברש"י נלפדך לומר דמילה שלם בזמנה שחל כפי שבגם דחה מד לאחר השבת. וזה אמר דמיכ סא דתנן קטן ימול לייב כולד ביה דייט של ריש. סא משכחת לה לפילו ייד (כ"ל) בשיך. ועמיה הדפוס יש ס"ס) כיכא דחלו ג ימים עובים של ריש בריר. דהוי ליה י"א כ"י ולספור למולו כפי וכי. ונדחה עד יום ח' אלל ודאי דלפילו שלם בזמנה שרי כיום ח'. וזכי הראים החוקק שפדך עליה לחות דברי הרשכ"ץ כ"ל. ובקל יש לחזותה שאין מה וז' כלבד. ודכסא לה קמירי. ומתיי' דלל פחות ואל יוטר אמהה מטיי הספק של כ"ש' כלבד קאי. דהיי"ט וזכח טעוין לא משכחת ספי. אבל כהל י"ט כ"למכא שבוט. איפשר שדחה עוד יותר. ואין זה מהמח' הספק. שדבר אחר גרס לו. דמד וכי אין לו אלל וז' כלבד. והלא חמאל מילה שלם בזמנה עובא. בחולה דמחמתי ל עד שיבירא ומונין לו שבעה. וכן יש הכרח (ש"מולין לאחר). [נראין] וכל זה אינו בכלל דלל פחות ואל יותר שבמחמתי. דכחי לא קמירי. אלל כפחות ויתר שמחמת הספק. וכדפרישנא ויית כ"ה ספק. ותיי לן עובא דכותס.

ולכאורה אני מולל סעד גדול לדברי הרשכ"ץ ז"ל. מהא דלוחא בדה (ד"ה) חסידים הרשכ"ץ לא היו משמתין משהיו כן אלל ברביעי. ועממת דירכו שלל יחלל שבת ע"י שחלוי' נחשיון שבגם. וכרי יש למוד קטן ק"ו עלום שלם שם מפני ספק רחוק נמנו ממולט ס"ז שהיא ג"כ מליט גדולי' ואשכחן ליהושע דעממ על ביטול ס"ז לילה אחד. כ"ש כניד דכורא' איכא דהי' חילול שבת. ומתי' דמיימי ב"מ משפלה ספינס נוסד דרתיין לדבר מלוה. איפשר לומר הכס ס"מ משום שאינו ברור כל כך שיבול לדי חילול וזוק. לפוקי כהל דהחילו ברור יש ללסוד לנרוס לנחלי. ודף ללל קיי"ל כהגרו סחדי. היינו משום דהשכח רחוקה היא וק"ל. אבל בוראי כחי' מיישין. מיי' י"ל שפך דבר דגבר ודאי מיישין לה דלכחי ללו בר חיובא הוה. וספך לדבר ג"כ מלוכה שמינו ספי' דסחיס. גבר שחגייר ע"ס. כ"י' הבורס מן כער' כפורס מן הכנר שדחוסו עסקה דברס מחמת גזרה ואל השו כי דחין ליה משכחת דילמא טכרר ביה וול מיייר. אלל ודאי גבר ליה לן כה לכווי למלוה דנירוס ללל מייחיב ביה וכי נפי כפי למסדר ביה ליעדר. משאיכ כקנן דרי מחגיין ליה קאי ליה כל יומא כעמס שיש בו כרה. וללכתי או אריר וכל ישראל רמי חיובא שהחא חייבה מלוה בשעת ק"ו מליכרס ופרוים שוחין א"ת השבת ואין מחחיין להם עד הערב. אמין דלית כהו אלל עמס גרידא. טלכיו במלוה דכרת. והילול כהמ ערין ספק הוה א"ס ימערך לכך. וגרתי' משום דלילן לטויו ככל יום שריב' ואין חוסתין לדברי רב"ץ. כ"ל יעבץ.

לחות ליישב כמותן זה. דהמדרי פיירי דלל נראו אלל שני כוכבים קמניס (דכחס כוכבים נקט. מיעוט כוכבים ספיס) וסל כ"י כ"י לכחי ספק כוי. משאיכ בינוים דחלי לילה סוי. אף היא לא מקוס. דהא מילתא ספיקא קלאמר ר' יוסי. דקמניס אינס נראים אלל בלייל. ומשמע כהרי' דלפי' בחד סגי. מייזו כהרי' קמניס. ספיטי' ליה דין וליס דין דהוי ודאי לילס. ולי אספר לומר דכמיין שגשס קמניס דוקא. דאי כחי מלי' איכא בין קמניס לבינוים. זה שפוע וככוד כחי מרי גברי רבכרי כמקומ' מוכח דלל השו לקמטיסו ככך מילתא דנקטי מרתי' וחרז מיייוכו משכחתא היא בוראי. גרס סמי קמייחא מקמי כהרייחא דל חכא למיקס ומו לא עירי יעבץ.

שאלה צו

תלם כפי' (א) מי שהוליד ממזר קיים פ"ז או לא. (ב) ואם המזר חייב כפי' ג' והכח על אשה כמתספק בני כוונס כגון כשיס. או סכנילחו לש' עיט כשיס. כענין כלום. מסו' לענין קיום מלוה פ"ז.

תשובה

שגשס שלל ועל ארבי' לשינו ח' לראשורי מרס כ" כפי' (ס"ל) נפסק סקיים סופר כממור. והוא מחשו' הרעבינא ע"ס כמשי' דמי שיש לו בן מימ' (סו"ל) בנו לכל דבר כו'.

אכנה כפי' (סח"ק) כתוב כשיעונו שלל קיים פ"ז אלל שמהמח סעמס שנסן שס. לסי שממזר אינו חי. משמע דהיינו דוקא ממזר דלל ידע. אבל דידע כה' אמריין דהי'. ולי' אף הוא מורס שילס בו י"ח פ"ז. ולי' כה' דסל' לרי' יוחנן (קיי"ל כוהתי) כחי כחי כ"י וממו לל קיים פ"ז א"ס ספי' ממו לחירו'. אמריין נתי כחי י"ט לכר מלו רמוס"כ. ומסכנר' דלל אמרו אלל דלכחי אשפר ליה לקוימי פ"ז הוה דלל נפיק כהי'. מייזו כיכא דלמיס כחי כחי מיי' סכר מלוה כ"ז. ולפי' א"ס חי הסמור אחר מות ארבו (דש"י' אף שאלמרו ממזר דלל ידע לא חי' א"ן סמכוין רק לומר שלל יחיה ורתי' זרע שלל ירבה פסולין בישראל. וגם על זה קמ' מכתמ סלכות שלל'רו דין ממזרים ומסקנ' דמשפחי' שנגמ' נעמשי' וכמה מעשים כפרק עשרה יוחסין דוק ודאי קיי"ל) וכחי' כה קמיי ולי כחי לדפיח נמי כחי' יעלס לו לקיום מלוה פ"ז. אומנס כל ז' אינו סוד לי. וככחי' כמיק' דליל' כפולונת א"ס מלוה לריכות כוונס. ונדעס רוב הסופקים סלכס כפי' ל"ריכות כוונס. והא מייס יוכ' כלי' כוונס. אלל שערין יש מקום לומר דכוונת כפילס שפי' לאסוקי מטעמ' (ב) רלווי לומר דמי' א"ס כמעבר' מעט אש' כמעמטי'. שקנ' כרהמי' זרע וסולרי' (כענין בן סירא) שלל קיים פ"ז ככך. אמי' שכה' על ידו בן קיימא למוסל מחלר שלל מסק אשי' ככעילי'. אבל מטעמ' ככעילי' שלל ככוונ' כלל. כגון כשיס או שחפסו על הכסה ככסיס ויבירי' ממנו לא מלי' לאכתיס. כיון דלן קישוי' אלל לעמס. מטעמ' ככעילי' לוכ' וסי' קיי"ל מהמטמ' כחגיסי' ועריות חייב כן כהכ'. מייזו ככוונת כפילס כל דהי'. גרס' דכחי' ויל' י"ח סמלו' דלל בעיין כוונס לל'א. כשס רוב סופקים כוין כל המלוה כמעמיות. כמי' אללי' נאור' ככחי' (מלחי' רפי' דכרכות וכו'...). אלל שערין ל"ים. משום דהסל'ס כהכס בעברי' אין יולאין כה' כדס'ל' לגמור דין. ויבירי' אף למי במחלוקת שני' דלכ' מיד אין מלוה בעמס עמויק א"ס) קאי' ככרהמי'). ואספר לומר דגם לענין מלוה סלכס בעברי' אף למי כסובר שאינס האובס מלוה כלל דילמא לענין קיום מיי' מחוב מלוה דהא מלינו ככוונל' כוס. גדולי' עברה למס כמלוה שלל למס. ולי' (ג) אלל כה' על אש' כשיס וירדס ממנו. רתי' דלל קיים כמלוה דישן ללו בר דמס הוה גמרי' לא למלוה ואל לעברי' לא ככר ואל נעמס. וכן מלינו כלום שלל ידע ככחי'. ובקומי'. כיוול' כה אמרו אין אונס כמריות אלל בישן (פ"ל ס"י) לפי' יכולו לומר כלום. שאמי' שככירי' לא יל' י"ח מלוה פ"ז כלעירי' מיי' יל'. אמין דהכחי' ליה ופושעי' יסלנו כה' איכ' מקל' דמס הוי ליה כלעירי' וחי'כא כוונס ולסוס מאי דלמרו גדולה כברה למס (אף שכו' לא נכחיין למלוה פיו כפי' מלוה ס"ל כוונס לל'א) כמל' כעמון קיים מלוה סיו. ודילמא ס"מ דלכרי' קר' עמון למלוה ככל מקוס וככ' זכרי' כככחי' שני דכרי' אחרים יסרי' כעמס ככמוב לא יכול' עמויו ככחי' יעיס' (ד) וסממור שסום כעני' שחיוב כפי'. גס ראי' לדבר מתלמוד מרוך ככוס' (כ"י) אשס עמור לממור שוחס. שפי'א מיד אש'י' פסולין לא ליסוח. וק"ל. סלמיר.

שאלה צו

שאלת מה זה שכח נגזר (סימן תקס"ט כ"ב) אבל קמניס לא מכי. ומס ראה על ככה שהו מתנגד למי' כגמרא.

תשובה

ז' או מן ההשמות שזכרתי בסמי' כסבת נחיל' סמל'כי'. ובסלרו כו' עוללות כוכבים בגולין ספרי. גס זו אהמ מכה ז"ל ס' כ"י. משכסא לא נסיק עד ללל שלס כוכבים והיינו בינוים כדלית' כמי' וכי' כגס' דעי'. וכח כה' כ"י אלל קמניס לא מכי. ועמות כו' כחי' שקל'טו כמשיך כ"י סרי' כוכבים קמניס מל' יש לסמון עליהס לספק כוי'. זיל ש"ך דוקא מחוס סמס קמניס מל' אין לסאוך עליהס למול כשבת. אבל כבינוים כמיי' שחחי' י"ל עליהס למול אפי' כשבת עכ"ל ואשכחי' דל'יבר' סכסא הוה ודאי כדכרי' ככ"י' (לסי') כוכב אחד יוס. שניס כהי'. שלס ליה ארי' לא כוכבי' גדולים הרלי' כיום. ואל קמניס שאינס נראים אלל בלי' אלל בינוים. אמנס השי' נכ' לו לשיך מקוס לעמות. לסי דר'א' (כפי' ס) שחכב כוכבים קמניס לספק לילה. ובספי' ו' שחחירו מיד חושב לשי' כוכבים בינוים ודאי לילה. על בן חכב דקמניס גרימי' מבינוים. וכמו שרתי' מדמ' שעי' בודאי. ובמי' אכ' שטיפי' אחי' ליה לרכב כ"י. ולכשיך סמך עליו. מל' שירכר' אחריו ויחקור אחר המקור כגמרא חיל כמיק סימן כ"ל ע"ש כ"י' שס כמס' דמי' על כנול סמון למכ' . וסי' גרס' יוס. אף הוי נראים גרימי' כוכבים קמניס מל'. והורס רי' לסאוך על הכוכבים לספק כוי' (מכ"ל יל' לו לנמי' סוף כרסון). לשון זה ממו ככחי' כי מה ענין ספק ככלן דלל אפי' כשלי' בינוים סו' לילה ודאי אף למס כ"י לקמניס שאין נראים אלל כלי' ס'. ומור חמס על עמון. ספרי כמשיך סכ' סכ' גס מיי' כפי' כה' סהי' א"ס לאלמר כוי'. נראו ג' כוכבים בינוים יל' עיכס סכוס לילה כוי' (ועפי' קכ' כשי' מיי' כפי') והיל' עמקיומי' שני כדרי' כידעו'. גרתי' סכומים ולי' ותיס' כמס רי' נלערו (וקמסין נמי דברי רי' נוסים סכרי') ואל' ככ'ו

שאלה צו

כגורים (דעמ"ח) יש שאלו לקדש ופירש רש"י כל הקדש כמולל שפירש וכן כפי' ביש נוהלין (דקי'). ומתי' לי עובא איכ' סיכי' משכחי' כרת ואל' כפי'ול נומר וממס ואל' לאוין ספקים וכליתן. סא אין כייבין ואין לוקין על סרתס ספק וכל כחי' כחי' מתריין ככו'. דהס מיד ספקא לא נסיקי דילמא מיי'סל עליסו וכו' לכו מולין ולפירש סר'א מפי' סכ'כי'. כר'סי' ש' אגור' (דפי') דמר'וי' כיד כסן לא מיי' לאסליו' על' סכסן אלל ספקים מלי' לאתלוי' שיי' דלפי' חק' ל'ד

באר הגולה
עם ציונים מהש"ך

לה. שם [טור עמוד קטן] מהירושלמי [יבמות פ"ב הלכה א] ואיתא נמי צבראשית רבה [פסקה א אמת] [וכתבו בעל העיטור [שם ח"ד ג, ט]:
לה. צ"י [עמוד קטן ד"ה גרסיין] מהא דליתא צברייתא שנת דף ק"ג ע"ב ואם לא הלקט ענוש כרת וכו' אלא עבדי פלגא דמנוה וכו', דקדק מדברי רש"י שם [ד"ה וינח] דנטי דחויב כרת ליכא, איסורא מיהא איכא כיון שלא גמר המנוה:

שבו שפתי כהן

יח ויא מצאתי בו. בעטרת זהב [לגוש סעיף ט] האריך צוה, וקיום דבריו, אף כי לא מלאני לצי להחיר לכחלה לשולין, הואיל והורה זקן הצ"י [בש"ע] והר"ב קיים שיש להחמיר לכחלה, מכל מקום אין נראה לי למחות ציד הנוהגין הימיר אפילו לכחלה כו'.

ולחנם האריך, שהרי גם הר"ב עלמו דחה כל דברי צ"י [עמוד קטן ד"ה גרסיין] דדברי משה [אמת] וצמטצה סימן ע"ו, ואדרבה האריך שם בדאיות להחיר, ע"ש, אלא שחש ללמוד דאסור למנוה, כדלמיר רב פפא [שנת קלג, ב] אלא עבדי פלגא דמנוה ואחון עבדו אידך פלגא, ע"כ: [ט] **כתב** נספך דק הציט [סימן רסח עמוד קפג] ח"ל, כ' כתב הרשב"ץ בתשובה [ח"א סימן כא] על הא דמנוה [שם יע, א] אין מפליגין בסיפיה פחות משלשה ימים קודם השנת, שפירש ה"ה [המאור שם א, ב] דטעמא משום שהוא דבר שאי אפשר שלא יצא לידי חילול שבת ונראה כמתנה לחלל שבת, שלשה ימים קודם שבת מקרי שבת, [עכ"ל המאור], דמאן? יש ללמוד דאסור למנוה לגבי ציוס חמישי כדי שלא יצא שלישי למילה שבת ויטמך לחלל עליו השבת, וכן מיוק שחלה ונתרפא ציוס חמישי שבת ממחנין לו עד למחר, עכ"ל. ו' ואין דבריו נראין.

גדול. מיהו כבר פשט המנהג להחיר, וכן כתבו העטרת זהב [לגוש שס] והצ"ח [סוף הקטין], וגם הרב צ"י גופיה כתב בנספך דק הציט [סוף הקטין] על דברי עלמו ח"ל, וצאורמות חיים [הלכות מילה סימן א] כתב ששם בעל התרומה שנים מוהלים שבת אחד יכול למנוה ואחד יכול לעשות פריעה ואין שום חויב צראשון על הצדורה כיון שהשני גומר המנוה, כדלמיר רב פפא [שנת קלג, ב] אלא עבדי פלגא דמנוה ואחון עבדו אידך פלגא, ע"כ: [ט] **כתב** נספך דק הציט [סימן רסח עמוד קפג] ח"ל, כ' כתב הרשב"ץ בתשובה [ח"א סימן כא] על הא דמנוה [שם יע, א] אין מפליגין בסיפיה פחות משלשה ימים קודם השנת, שפירש ה"ה [המאור שם א, ב] דטעמא משום שהוא דבר שאי אפשר שלא יצא לידי חילול שבת ונראה כמתנה לחלל שבת, שלשה ימים קודם שבת מקרי שבת, [עכ"ל המאור], דמאן? יש ללמוד דאסור למנוה לגבי ציוס חמישי כדי שלא יצא שלישי למילה שבת ויטמך לחלל עליו השבת, וכן מיוק שחלה ונתרפא ציוס חמישי שבת ממחנין לו עד למחר, עכ"ל. ו' ואין דבריו נראין.

יורה דעה רסו מילה

טורוי זהב

(י) אין מליץ בו. שולד נכרית היא כמותה. וכתב צ"י צדק הציט [עמוד קסח] לישראלית משומדת שהולידה ממשומד מליץ-שבת, דלע"פ שטעמו ישראלים הם, והא דקטע משומד ששאל ישראלית אחי לאפוקי נכרית. ולא משמע כן בטור, שהרי כתבתי בסעיף י"ב [סי"ק ט] משמו שאין מחזיקין שלא למרצות רעה כיון שאמו ישראלית, וזוה שאמו משומדת ודאי מחזיקין אותו צדק ואין למנוה שבת, דלע"ג דנומנין אותו למנוה שאלו אחר כך ישארו וכו'. ומה דאפשר ששם משומדים לכל התורה מן ממונת מילה: **(יא) יש ליהודר שלא יבדלו בו.** צ"י [עמוד קטן ד"ה גרסיין] יליף לה מהא דגרסיין פרק רבי אליעזר דמילה [שנת קלג, ב] מהלקטין את המילה, פירש רש"י [ד"ה מהלקטין] צלצין המעבדין, ואם לא הלקט ענוש כרת. ופרכין כרת זו של מי הוא, אמר רב כהנא אומן ענוש כרת שחולל שבת ולא עשה מנוה. מתקיף לה רב פפא ליימא לכו אלא עבדי פלגא דמנוה אחון עבדו פלגא דמנוה, פירש רש"י [ד"ה וימא אלא] לומר הואיל וכשהחמיל בנשות החמיל, וחבורה עשה בנשות עשה, אמאי חייב, וימא לכו לכו אחס וסיימו המלכה, עכ"ל. וכבר צ"י יש לדקדק מדבריו דנטי דחויבא דכרת ליכא, איסורא מיהא איכא כיון שלא גמר המנוה, ולפי זה יש ליהיר שלא ימולו שני אומנים כו'.

(יב) יש ליהיר שלא ימולו שני מוהלים מילה אחת בשבת שזה ימול וזה ירעה. אלא המל הוא עצמו ירעה: הגה י"ח א"י (ט"ז) ו' ולא מלאמי צ"י ראינו לדבריו משומדים לכל התורה מן ממונת מילה: **(יא) יש ליהודר שלא יבדלו בו.** צ"י [עמוד קטן ד"ה גרסיין] יליף לה מהא דגרסיין פרק רבי אליעזר דמילה [שנת קלג, ב] מהלקטין את המילה, פירש רש"י [ד"ה מהלקטין] צלצין המעבדין, ואם לא הלקט ענוש כרת. ופרכין כרת זו של מי הוא, אמר רב כהנא אומן ענוש כרת שחולל שבת ולא עשה מנוה. מתקיף לה רב פפא ליימא לכו אלא עבדי פלגא דמנוה אחון עבדו פלגא דמנוה, פירש רש"י [ד"ה וימא אלא] לומר הואיל וכשהחמיל בנשות החמיל, וחבורה עשה בנשות עשה, אמאי חייב, וימא לכו לכו אחס וסיימו המלכה, עכ"ל. וכבר צ"י יש לדקדק מדבריו דנטי דחויבא דכרת ליכא, איסורא מיהא איכא כיון שלא גמר המנוה, ולפי זה יש ליהיר שלא ימולו שני אומנים כו'.

דהא אמרינן בש"ס פרק קמא דשבת (דף י"ט ע"א) אהא דלין מפליגין בסיפיה דהיינו דוקא לגבי הרשות, אבל לגבי מנוה שפיר דמי, והוא מוסכם מכל הפוסקים כמו שהצבאר בזה"ס סימן רמ"ח [סעיף א], ו' והבא נמי אין לך מנוה גדולה מו, ועוד דעל כרחק הרשב"ץ קצירא ליה דהא דמחללין שבת בשלישי למילה היינו יוס שלישי דוקא ולא קודם לכן, ולכן ממיר למנוה ציוס ששי. אבל לפי מה

ערוך ד"ה למהרי"ק ש
סוף סעיף יד הוא עצמו ירעה. ונספך דק הציט [סוף הקטין] כתב הפך זה, עיין שם: אמור למנוה את הגוי שלא לשם גרום, ועיין סימן רמ"ח דין ט':
הגהות רעק"א
למשה [פליקוט מפרשים] שמתקן דדוקא נחלה ונתרפא, אבל בטול בין השמנות ולא היה אפשר למנוה מקום מממת ספק, מוהלים ציוס השמיני:

פתחי תשובה
התשב"ץ, אלא שכתב דדוקא נקית התשב"ץ חלה ונתרפא, דאין קצבה ידוע לחלוף אפשר שטעה גם ביום אחמולו היו יכולין למולו לכן נמתין יותר שיתרפא עוד, אבל היכא שלא היו יכולין למולו מקדם מחמת יום טוב ולא שייך טעות, ודאי דמותר למולו בחמישי, ע"ש (ומה שכתב שם על הש"ך לדבריו עדיפא הוה ליה להקשות כו', אינו מובן, ודדאי גם לפי הבנת הש"ך כדברי הרשב"ץ לא קאמר רק בודאי שלא בזמנו, ולא בספק שמא הוא זמנו. ודע שגם לשון הש"ך אינו מדויק במה שכתב הא משכחת לה אפילו ט"ו כו', ובאמת הוא רק י"ד. ועיין בספר [מכתות אור] אור חוש [פרשת תזריע מה שכתב בו], ועיין עוד בתשובות חתם סופר [י"ד] סוף סימן רנ"ב מה שכתב בו):

גליון מהרש"א
[ט] ושי"ך סי"ח [הן כתב בספר ברך הבית. עיין ט"ו סימן רמ"ב ס"ק ג':

אוצר מפרשים
דרכינו מחבר כאן בכ"י, מאן מחית נפשיה לספיאק דאיסור חילול שבת לכחחלה:
י"א (הנה שם) ויא מצאתי ראה לדבריו ואדרבה וכו', ובסם של שלמה פרק ח' דיבמות [סימן ג] החמיר מאוד בזה דאפילו חויב כרת איכא:
י"ב (שם) ראה לדבריו, מכל מקום אסור ליתן לשלישי למצוה, דלא שייך בזה ברוב עם הדת מלך, וכן כתוב בספר חתמת אדם [סוף כלל קטט]: (הגהות חתם סופר)
י"ג (שי"ך סי"ח) כתב הרשב"ץ וכו', חלק א' סימן כ"א, ושלם מבורא דשיירה אם יש רוב גוים מותר לפרוש אפילו בערב שבת כמו שכתב רמב"ן [הובא ברין דלקמן] בספיה, עיין ר"ן פרק קמא דשבת ו'. ב' וברו ראשון, ולפי זה הוא הדין אי איכא כמה תעוקות וזמנן למול בחמישי, דבלאו הכי יחלל עליהם שבת, מותר למול גם כן אותו שלא בזמנו, וכדעת רשב"א [ביצה י, ב' ד"ה מלא] שבר"ן פרק ב' דביצה [טז, ב' ד"ה וימא] דהא דנתיימיה אנב אימיה על ידי ישראל שרי נמי להרבות. ולפי זה יש ליישב קושית ש"ך מהא דלא חתיב נמי טפי נימול [לש"ן] [ל"ד], משום דלא פסיקא ליה כנוצר לעיל:
י"ד (שם) [ואין דבריו נראין וכו']. לפי מה שכתב תשב"ץ שיכולין למולו מיד למחר, ואין כאן אלא משום וריין מקדימין, אבל ביטול מצוה ליכא בהמתנה עד למחר, לא קשה מידי. אמנם להפוסקים דאפילו ביום שני מחויבין בשבת, אם כן היה נדחה עד אחר השבת, אפשר לומר רב על שלשה ימים הייטבן לביטול מצוה לגמרי ח"ו, ומודה תשב"ץ דלדבר משה מלשיין, הוא הדין דמלין: (הגהות חתם סופר)

ציונים ד"ר"א
עם ציונים מהש"ך

(1) דברי עצמו [דליקט מהא ד] ודלא כב"י [עמוד קטן ד"ה גרסיין]:

נקודות הכסף

[ב] (פי"ק י"א) [ותפודין דבריו וכו']. כבר מנואר הכל דברי משה [אמת] וכתבונות הר"ב [ש"ת המלא סמן ט] ונשאר אחרונים:

ל. הריב"ש בשמחה [סימן
 ח' וסימן קא] לפירוש
 הר"ה [המאמר] שם [שבת
 ז, א; ו' ש"ח תשנ"ו ח"א
 סימן קא]:
 מ. הרשב"ץ בשמחה
 [שם: ריב"ש סימן קא]:

מארכב אמות, י' כמו שכתב סוף סימן (מ"ד) [מד' כ"ג], אבל
 אם לא יאל מותר. ובספיקה מהלך כולה, כמו שכתב סימן מ"ה
 סעיף ז'. ואלא לא שבת זה לא, דכיון דנכנס זה לדעת, ע"ש.
 ואפילו חל יום טוב ערב שבת שרי לקנות "שבתה, עיין סימן מט"ו
 [סעיף ג]: יב שבושין קידוש
 וכו'. לפרסומי מילתא (צ"י עמוד
 לא ד"ה ודע). ונראה לי דבעי דוקא
 שיטב שם זין השמעות, וכן משמע
 בכל הפוסקים, דלא כללוש [סעיף ג]:
 יג דה"ה שבת. אפילו באיסור
 לרנן [ריב"ש סימן י"ח]:
 יד וזיום ראשון ובשני
 ובשלישי. ור"י ב"ן לז ספר צ'
 סימן נ"ג כתב דכיון דיודע זולתי
 שיהלל שבת אסור, וכן כתב רצ"ו
 חלק א' סי' י"ז [מ"ד סימן אלף קמט

שבתה מערב שבת מותר אחר כך [כ"ג] לנכנס זה בשבת ולהפליג.
 [י"ד] ויש יב שבושין (כ"ג) קידוש בספיקה ואחר כך חוזרים לביטול
 ולניס שם ולמחר חוזרין לספיקה (כ"ג) ומפליגין וכן נהגו בקצת
 מקומות ואין למחות ועיין לקמן סימן של"ט [י"ד] וסימן מ"ד:
 ד [ט"ז] היוצאים בשירה במדבר והכל יודעים שהם
 צריכים יג לחלל (כ"ג) שבת בי מפני הסכנה לא
 יוכלו לעבב במדבר בשבת לברם שלשה ימים קודם
 שבת אסורים לצאת יד וזיום ראשון ובשני ובשלישי
 (כ"ג) מותר לצאת ואם אחר כך יארע לו סכנה ויצטרך
 לחלל שבת מפני פיקוח נפש [כ"ג] מותר ואין כאן חילול
 מ"ז ט"ז [י"ד] והעולה לארץ ישראל אם נודמנה לו שירה

אפילו בערב שבת כיון דרבר מצוה הוא יכול לפרוש ופוסק עמהם לשבות ואם אחר שיהיו במדבר לא ירצו לשבות
 עמו מזי יכול [כ"ג] ללכת עמהם הוין לתחום מפני (ט"ז) פיקוח נפש יז [ט"ז] ואם נכנס לעיר אחת בשבת מהלך את כולה

ערוך דהם למהריק"ש

ראש סעיף ד [היוצאים בשירה במדבר]. עיין כ"י א' לז חלק ג' סימן (נ"ד) [ג]:

באר הירב

(יא) קידוש. לפרסומי מילתא. ובעי דוקא שיטב שם פ"ה השמעות, מ"ה [סי' ק"מ]
 [כ"ג] כתב משפט דק. נתפסט המנהג בזמנינו להפליג בספיקה בשבת, ואין
 להמיר כהספיקה הולכת בשביל ישראל, ללכויל עולמא אסור, ואין לחלק באיסור
 זה בין יום טוב לשבת, אפילו ביום טוב שני, ואפילו בזינעא אסור, וכן כתב
 מהר"א (ש"ן) [סס"ן]. עיין כנסת הגדולה [הגנ"ן] ועולת תמיד [ועולת שבת
 ס"ק ג] ומ"א [ס"ק ע"ן]: (יב) שבת. אפילו באיסור לרנן, ריב"ש סימן

ביאור הגר"א

[י"ד] ויש שבושין בו. עיין מ"א [ס"ק יב]: [ט"ז] מפני ד' היוצאים בו והעולה
 בו, מברייתא דאין מפליגין הניל [ס"ק א] לפירוש הר"ה כנזכר לעיל

אוצר מפרשים

משמע מדברי הרא"ש [עירובין פ"ד סימן ג]. ומה שכתב אאמ"ו הרב דכן כתב המג"א
 בסימן רמ"ח ס"ק י"א, גם מזה אין הרע, דיש לומר דאזן שנהגו בקנין שבתה
 סביבא להו כדעת הלכות גדולות [סימן ז פ"ק א מפור קי"ח], וכן מוכח בהדיא ברין
 [שבת ז, ב ד"ה ולפיכך] וריב"ש [סימן ז וקא] מקור הדין נובע מהם דסביבא להו דקנין
 שבתה הוא משום חוץ לתחום. ובלי ספק בשבילי תשובה הללו האריכו למעניהם
 בזה, ונפשי אותה לדעת. ומה שכתב בשם הגאון מה"ר זסיקנד מלובלין דקנין
 שבתה הוא משום חזק, וכתב אאמ"ו הרב דנפקא מינה דלא צריך להיות שם כל
 בין השמעות, ואפשר דנת דעת הלבוש [סימן ג]. וחילוק מזה הוא ודאי לזי שאמור,
 יען יש עוד נפקא מינה אם הניח עירוב תחומין בספיקה, דלטעם דשבתה משום
 ביתי מהני, ולהטעם חזק לא מהני. ואולי החמירו בזה דצריך דווקא [לערב]
 ברגליו, ומעתה אם רבים רוצים לעבור בשבת בספיקה, כולם כאחד צריכין לקנות
 שבתה בין השמעות, ולא יוכלום לעשות על ידי שליח. אמנם ראוי אאמ"ו הרב
 רוצה לדחות מה שעדדתי להחיר אם הספיקה בלאו הכי עוברת בשבילי נכרים וניכר
 מתוך מעשה הספן שאף על פי שלא יעבור היהודים אפילו הכי היה מעביר הספיקה,
 כי מחויב בעל מעבורת לעבור על הספיקה כל פעם שימצא במלל איהא אנשים
 לעבור, והוי כמו נדח שהדליק נר [בשבילי ישראל] (בשבילי בשבת), ודעה אאמ"ו
 הרב היתר זה, (ניל) [זה לשונן], דאם נאמר דצריך שבתה בספיקה אם כן ודאי
 הליכת הספיקה גם כן בשבילי ישראל שקנו שבתה, אם כן היתר זה לא מעלה ולא
 מוריד, ע"ל. ולא ידעתי למה דחת סביבא זו בשתי יריים, כי מה בא קנין שבתה
 לרין זה, הלא המעשה ניכר ונראה שלא מעברין הספיקה בשבילי ישראל רק בשביל
 נכרים. ושוב מצאתי ראיתי בתשובת חות יאיר סימן (ק"ב) [קטן] וז"ל, ואפשר
 אם היה הספיקה הולכת בבורק ביום השבת בלאו הכי היה גם כן היתר טפי, ע"ל.
 ושמחתי כי כוננתי לדעת הגדול, ומעתה אפילו לא קנו שבתה יש למצא היתר
 לשיטת ר"י. וגם עדיין שאלתי שטותה, אבי ורבי פרוש דברין את החשבות הללו
 מתירין אפילו ליחיד לעבור בספיקה אצל עשרה כי מצוה להחלל בעשרה. ואף
 שמהר"ל [לנכות עירוב הצרות עמוד רל] וגם בתשובת חות יאיר הניל סביבא להו
 דלייל למנין ולהחלל בעשרה לא מקרי דבר מצוה, ע"ש, יש לי להביא ראיה דהוי
 דבר מצוה, דהא אמרינן בגיטין דף ל"ו [נציא] נזיר על דעת רבים אין מתירין אלא
 בשם תשובת ר"י מי שנשבע שלא אכיל דבר מצוה, ע"ש, יש לי להביא ראיה דהוי
 דבר מצוה ומתירין לו שיבא חבירו להחלל ברכים אפילו אין שם מנין, וכן כתב
 הסמ"ג [לאיך רוב עב. ג] ומתירין [שרש ב ענין ג] והרמ"א [י"ח] בסימן רכ"ח סעיף
 כ"א, ע"ש. ואולי יש לחלק דבר, דשאני נדרים האילו הדעולם מחשבין [הליכת]
 לבית הכנסת למצוה אמרינן מסתמא ניהא לול דלריבס בהרה, ודחוק.
 על כל פנים עדיין לא ברייה לי האי דינא על מכוונ דע עת בא דבר קדשו ויחד
 היא שלא מוט.

וזה שברקע לי דבריי אאמ"ו על המג"א בסימן צ"ג סי' ד' [ג] לדברוי קשה מאי פריך
 בשבת דף ק"ג [ע"ב] ואצ"ל דלא אבידיל, ע"ל, ולאריה אמרתי דווקא גבי דבר
 מצוה מותר להבריל קודם בין השמעות, אבל גבי ק"ג [שם] מירוי לפירוט פירות
 דלא הוי דבר מצוה. אמנם בסימן י"א סעיף (ח) [ג] מוכח דשימור פירות מני הוי
 קצת מצוה. אך אמת יורה דרכו דלא קשה מידי, דהא דמותר להבריל לאחר פלג
 המנחה הוא למאן דאמר דמותר להחלל של מוצאי שבת בשבת, כמו שכתב הטור

הגהות והערות

[כ] ב"ה מהמדות קלאק
 ש"מ. אך בדפ"ר הוספה
 "אחר כך מערב שבת מותר
 לנכס וכו'":
 [ח] במהדורת ויניאלה
 של"ד מופיע כאן ביאור
 מילס "פירוש שיש לפרשו
 כמו קפוח נפש, כלומר סכנת
 העדל נפש", ובעל הנבאר
 הגולה הסמיטו:
 [ט] חתן
 דיהרנפלטו תל"ג, וכ"ה יד
 אפרים, נתיב מיס ומקור
 מיס:

[ל] ב"ה בדפ"ר, אך לא
 זין איהו סימן. ממהדורת
 "אמ"ד ח"פ כחז"ל סי':
 [א] נוסף ע"פ לנזיש סדר,
 ע"פ הנספת הגולה, שאול
 מקור דבני הגנ"א. וכ"ה
 מהדורת ויניאלה מ"כ"ה,
 צמדות פלגא תקמ"ה
 הניסו "אפילו על מנת
 להמיר", וכ"ה לקוטו ספר
 ח"ס. ועיין דגול מרכזה
 שבלתי טרחה, וכ"ה ובלתי
 רכס ס"ק יג. ונ"ע משלתי
 השקל:

[ב] תוספת
 ויניאלה מ"כ"ה:
 [ג] עיין שם צמזי מיס,
 אולר מפרשים ס"ק ד':
 [ד] בונותו
 דמהדורת דיהרנפלטו
 תל"ג הוספה "ומכ סימן
 ק"ט". אך לחמת צמ"ג
 לחת שם מענין זס:
 [ה] עיין ש"ח רבי ידקיהו
 טיאה וייל א"ח סימן ל'
 ד"ה ובלאוס:

[ו] היינו נוספו של
 התשובה הלאהום זס:
 [ז] צמזי ברין לכת טעם
 ז"ה נכס המוספות, ולא נכס
 ר"י:
 [ח] בונותו
 שמהדורת אמ"ד ח"פ כחז
 נעונו "סוף":
 [ט] בונותו לתמן צממלנת
 דפוסים כחז "א"ס" ולא
 "וא"ס":

נוסע לדבר הרשות^פ. אבל אם יוצא קודם ג' ימים הסמוכים לשבת אין צריך לחוש לזה, אף שבהגיע השבת יצטרך לעשות מלאכות לצורך פיקוח נפש.

והמגן אברהם^ז הביא כמה מגדולי האחרונים שכתבו דבמקרה שעתידי בודאי לעשות מלאכות בשבת לצורך פיקוח נפש אסור לו להפליג בספינה אפילו בתחילת השבוע, ואפילו לצורך מצוה, ולא התיר בעל המאור אלא כשאין ודאות גמורה שיצטרך לעשות מלאכה בשבת, והובאו הדברים במשנ"ב^א.

ומכאן יש ללמוד למקרים אחרים שבהם אדם עושה מעשה בימות החול שגורם לו צורך לחלל את השבת לצורך פיקוח נפש, כגון שעובר ניתוח שאינו דחוף אשר מחמתו יצטרכו לעשות עבורו מלאכות לצורך פיקוח נפש.

הפלגה בספינה קודם השבת - כשאין צורך בחילול שבת

סג. כתבו הפוסקים שאין להפליג בספינה בתוך שלשה ימים הסמוכים לשבת^ב אם עתיד לשהות בים בשבת, והטעם משום ביטול מצות עונג שבת, דבשלשת הימים הראשונים להפלגה יש לאדם צער וסבל מחמת הנסיעה בים ונמצא מתבטל מעונג שבת. אבל מותר להפליג קודם שלשה ימים הסמוכים לשבת משום שבאופן זה יתרגל לנסיעה בים עד שבת ולא יתבטל ממצות עונג שבת^ג.

פ. ועיין בדברי בעה"מ בפרק ר"א דמילה [דף נג. בדפי הרי"ף] שכתב שאין למול בשבת אם ידוע שיצטרך אחר המילה לבשל מים לצורך פיקוח נפש [והרמב"ן נחלק והתיר, והרשב"א הסכים לבעה"מ, וכן פסק המשנ"ב סי' של"א ס"ק כ"ד]. ולכאורה צ"ע למה אסר זאת והרי בסוגיין התיר בעה"מ להפליג בספינה לדבר מצוה תוך ג' ימים לשבת. וצריך לחלק דבסוגיין איירי לפני השבת, ובזה לא החמירו לחוש לזה שעתידי בשבת לעשות מלאכה לפיקוח"נ כיון שהולך לדבר מצוה, אבל בשבת עצמה סובר בעה"מ שאסור לו להכניס א"ע למצב שבו יעשה מלאכות בשבת לפיקוח"נ, אף שעושה זאת ע"י קיום מצות מילה.

צ. שם ס"ק י"ד.

צא. שם ס"ק כ"ו.

צב. עיין משנ"ב סי' רמ"ח ס"ק ד' שהביא דהמג"א כתב בשם הרבה אחרונים שגם יום רביעי בכלל האיסור, ואין היתר להפליג אלא בימים א' ב' וג', אבל הגר"א הביא בשם הרבה ראשונים שהג' ימים נחשבים עם השבת, דהיינו שרק ביום חמישי אסור להפליג אבל ביום רביעי מותר, וכתב הגר"א שכן מוכח בתוספתא ובירושלמי.

צג. שו"ע סי' רמ"ח ס"א וס"ב. ועיי"ש שכל זה דוקא כאשר מפליגים במים מלוחים, אבל

על זה, ולכן למעשה אין להקל אפי' בדליכא חשש חילול שבת רק ביטול עונג שבת, ומיהו בשעת הדחק אפשר להקל בדליכא חשש מלאכה^א.

ניתוח וטיפול רפואי וכדו' תוך ג' ימים קודם השבת

ז. חולה שצריך איזה טיפול רפואי [כגון ניתוח] שעל ידו יצטער כמה ימים אח"כ, אם אין שום צער וחשש בהמתנתו, ראוי שלא לתכנן אותו להבצע בתוך ג' ימים שקודם השבת, אלא יתכננו לג' ימים שבתחילת השבוע^ב,

שערי הלכות

^א רמ"א סי' רמח סעי' ד' י"א כל מקום שאדם הולך לסחורה או לראות פני חבירו חשוב הכל דבר מצוה, ואינו חשוב דבר הרשות רק כשהולך לטייל, וע"כ נהגו בקצת מקומות להקל בענין הפלגת הספינות והליכת שיירא תוך ג' ימים כי חושבים הכל לדבר מצוה, ואין למחות בידן הואיל ויש להם על מה שיסמכו ע"כ, והוא שיטת ר"ת שהובא בטור, ובמג"א (סקי"ט) כתב שאפי' יש לו מזונות והולך לסחורה להרווחה מקרי דבר מצוה.

ובב"י (ד"ה ומ"ש רבינו) כתב דלאו כל הפוסקים מודים לר"ת בזה, דא"כ למה להו לאהדורי אטעמי דהיתרא במה שנהגו עכשיו להפליג בים בער"ש, תיפוק לי משום דכל ההולכים בספינות מפליגין לסחורה או לראות פני חביריהם, וכ"מ מדברי הרי"ף והרא"ש שכתבו והיינו טעמא דלדבר מצוה שרי משום דפטירי ממצות עונג דאמר מר (סוכה כה.) העוסק במצוה פטור מן המצוה, ואי הולכים בסחורה חשיבי עוסקין במצוה א"כ פטרת את כל העולם ממצות, אלא ודאי לית להו הא דר"ת, וכ"מ בריב"ש (סי' קא) שזה שכתב ר"ת קולא יתירא היא, ע"ש.

ולדינא, הנה הרמ"א כתב שבמקום שנהגו אין למחות, ודקדק בא"ר (סקי"ז) דמשמע שבמקום שאין מנהג אין להקל משום דרבו החולקים עיי"ש, וכ"כ בשו"ע הרב (סעי' יב), ובמ"ב (סקל"ו) כתב בזה"ל "אבל במקום שלא נהגו להקל אין כדאי לכתחילה להקל, דכמה פוסקים סוברים דבעינן מצוה גמורה ע"כ, וכ"ז הוא היכא דליכא אלא ביטול עונג שבת, אבל היכא שקרוב הדבר שיצטרך לעשות מלאכה או לצאת חוץ לתחום, וכגון בשיירא ההולכת במדבר, כתב המג"א (סק"כ) בשם עו"ש שאין להקל כלל, דדעת הרדב"ז (ח"ד סי' עז) דכשקרוב הדבר שיצטרך לחלל שבת אין להפליג אפי' לדבר מצוה ממש, וכ"כ במ"ב (סקל"ה) ושו"ע הרב (סוף סעי' יג).

^ב כבר הבאנו מ"ש המחבר סי' רמח (סעי' א, ד) שהמפליג בספינה לדבר מצוה בג' ימים לפני השבת צריך לפסוק עמהם לשבות, ואם א"א לפסוק, בדליכא חילול שבת רק ביטול עונג שבת בלבד דעת רוב אחרונים דאין הפסיקה מעכבת, וכדאיכא חילול שבת דעת הגר"ז (סעי' ז) וחיי"א (כלל ד סעי' א) ועוד אחרונים שאיז הפסיקה מעכבת. ודעת הלבוש (סעי' ד) והמ"ב (סק"ט) דמעכבת.

אבל היכא דאיכא צערא, וכ"ש היכא דאיכא איזה מעליותא לעשותו במוקדם האפשרי, מותר לעשותו תוך ג' ימים קודם השבת אפילו אם ברור שיצטרך לחלל את השבת אח"כ מחמתו³¹.

שערי הלכות

והנה הש"ך (יו"ד סי' רסו סק"ח) כתב בשם תשב"ץ (סי' ח"א סי' כא) שתינוק שהיה חולה ונתרפא לא ימולו ביום ה' שמא יצטרכו לחלל שבת ביום השלישי, כמ"ש סי' רמח גבי ספינה, וכתב ראב"ח (מים עמוקים סי' לט) דלפ"ז אף ביום ד' אסור, והש"ך הקשה מהא דקיימ"ל לדבר מצוה מותר להפליג תוך ג' ימים לפני השבת, ומילה הוי דבר מצוה וא"כ מותר אף בער"ש. ובמג"א (סי' שלא סק"ט) הביא פלוגתתם ומסיק "ולוי נראה דבזה"ז שאין רוחצין אותו ליכא למיחש, דלא שכיח כלל שיחללו עליו שבת, וגם ראב"ח מהסס בדין זה, לכן אין להתרשל בדבר מצוה וכו'" ע"כ.

ובא"ר (סי' רמח סק"ה) ובתוספת שבת (סי' שלא סק"א) תירצו דהתשב"ץ ס"ל דאף לדבר מצוה לא שרי אלא כשפוסק עמו לשבות, וכיון דבמילה א"א לפסוק לכן ס"ל לתשב"ץ דאסור אף שהוא דבר מצוה ע"ש [ומ"מ מסקי דפסיקה אין מעכבת ושפיר יש למולו בער"ש ע"ש], ובברכ"י (סק"א) תמה דהא מפורש בתשב"ץ דבאמת נקטינן כרשב"ג שא"צ לפסוק, אלא שהרמב"ם פסק כרבי דצריך לפסוק דכל כי הא מנקט לחומרא עדיף, ולפ"ז ודאי שאין הפסיקה מעכבת, ע"ש. ולמעשה כתב המ"ב בסי' שלא (סקל"ג) שאין מחמיצין את המצוה ויש למול אותו ביום ה', וכן כתב בסתמא בסי' רמט (סקי"ב), ואמר מו"ר שליט"א דבאמת יש לתמוה על התשב"ץ, דהא גם מילה שלא בזמנה כל יומא ויומא זימניה הוא ועובר אעשה אם ידחנו עד למחר, וכמו שאין דוחין מילה בשמיני שחל בער"ש, ה"ה שאין דוחין מילה שלא בזמנה שחל בער"ש, וכ"מ ברמב"ם (פיהמ"ש פרק רבי אליעזר דמילה) דבכל יום עובר אעשה, וז"ל "וכ"ז שלא ימול אותו ויהיה ערל יהיה עובר על מצות עשה שהגיע זמנה וכשימול אותו תסור ממנו זאת העבירה ויעשה מצוה" ע"כ, וע"ע במ"ש הרמב"ן בסוגי' דאשתפוך חמימי וק"ו הוא בדין, וכבר תמה בשו"ת דבר אברהם (ח"א סי' לג) על התשב"ץ, ולדינא הכרעת הפוסקים שיש למול קודם שבת, עכ"ד.

ובנידו"ד שע"י הטיפול יצטער בשבת ויתבטל מעונג שבת, הנה כיון שא"א לפסוק, לכתחילה אין ראוי לעשותו בג' ימים קודם השבת, וכ"ש כשברור שיצטרך לחלל שבת מחמת הטיפול, שאין לקבוע ביצוע הטיפול בג' ימים קודם השבת, וכן אמר מו"ר שליט"א דהיכא דליכא שום שמץ חשש ספק ספיקא שינוק ע"י דיחוי הטיפול, וכמו כן הוא לו לעשותו אחר השבת כמו קודם השבת, בודאי יש לקבועו בתחילת השבוע דוקא ולא בג' ימים שלפני השבת, אבל בדאיכא מעליותא לעשותו קודם שבת, בודאי יש לעשותו קודם השבת, עכ"ד. ועמש"כ בסמוך.

³¹ אמר מו"ר שליט"א דהא דאין יוצאין בשיירא בער"ש כשיודע שיצטרך לחלל שבת הוא איסור דרבנן וכמש"כ לעיל (שעה"ל סק"ז), ופשוט דבמקום צערא לא אסרו, ועדיף מבמקום מצוה שמחויב לפסוק עמו שישבות, דבנידו"ד מותר אף שהוא כא"א לפסוק, ובפרט שע"פ רוב איכא איזה צורך רפואי וכדו', ולא מיבעיא במי שהוא במצב של חולי, שבכה"ג צריך לחפש היתר

חילול שבת
דף אגב

ל. מותר לעשות פעולה לצורך חולה שיש בו סכנה, אפילו כאשר ברור שאגב כך ייעשה גם איסור אשר אין בו כל צורך לעצם פיקוח-הנפש, אלא שבלעדיו אין אפשרות לעשות את הפעולה הנחוצה לעזרת החולה (צג), וטוב שלא יכוין לעשיית איסור זה (צד). אך יחד עם זה אסור לגרום חילול שבת שלא לצורך בצד הפעולות שעושים למען החולה, אם לא תושהה הפעולה ההכרחית עצמה על-ידי כך ויסתכן החולה (צח) (וראה להלן סעיפים מג, עא, עה ו-פב, ופרק מ סעיפים כה, סז, סח, עב, פו ועוד).

הצלת רכוש

לא. אין מחללין את השבת אלא להצלת חיי האדם, אבל אסור בהחלט לעשות כל דבר האסור בשבת, אפילו אינו אסור אלא מדרכנן, כדי להציל רכוש (צו) (וראה להלן פרק מא סעיפים ג, כד ועוד, ועיין שם גם בסעיפים יג-טו באופנים היוצאים מן הכלל).

הבדל בין
פיקוח-נפש לדבר
חיוני

לב. מצוה לחלל את השבת במקרה של פיקוח-נפש, אבל יש לזכור, כי קיים הבדל בין פיקוח-נפש, דהיינו הצלת חיי אדם, לבין דבר שהמון העם רגיל לקרוא בשם "חיוני". שכן במקום פיקוח-נפש מותר ומצוה לחלל את השבת, ואילו בדבר "חיוני" אין היתר לחלל, ודבר "חיוני" הוא למשל הלחם, שהנו חיוני להזנת האדם, אבל מכיון שיכול אדם לאכול יום אחד דברים אחרים (ולא לחם), או יכול אפילו לצום יום אחד (אחרי התיעצות עם רופא), בלי שתהא נשקפת סכנה לחייו, אין לחלל את השבת לשם הכנת הלחם או מאכלים אחרים (צו).

מניעת טיפול
לא דחוף
סמוך לשבת

לג. מיום ד' בשבוע ואילך אסור לעשות מעשה שכתוצאה ממנו ייוצר מצב של פיקוח-נפש ויהיה צורך בחילול שבת (צח). ולכן, אם יש צורך בניתוח שאינו דחוף, כגון ניתוח קל, אם רק אפשר הדבר, יש לקובעו לראשית השבוע (צט) -

גדולה יותר, אין בזה משום מרבה בשיעורין, אפי' אם עצם הפעולה נעשית בחפץ גדול יותר, כגון השוחט לצורך החולה, אין הבדל בין שחיטת תרנגולת או שחיטת שור גדול, או"ש פי"ח מה' שבת ה"א, שו"ת הר צבי או"ח סי' קעז, וכן שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, ועיין גם מטה אפרים סי' תריח בקצה המטה ס"ק יד ובהשמטות שם, לעומת זה המנחת חינוך סוף מוסך השבת ד"ה והנה, ערוה"ש סי' שיח סע' טז (...דא"כ נחשוש שמא ישחט את העוף הגדול יותר) והכף החיים סי' שכח ס"ק פז מחמירים בזה, ועיין להלן סע' עו והערה רט ו-רי וסע' פ והערה רכד. (צג) סי' שכח סע' יג ובמ"ב ס"ק לח. (צד) ע"ש בשעה"צ ס"ק יז. (צה) ע"ש סע' טז ברמ"א ובמ"ב ס"ק מד. (צו) סי' שלד סע' כו ברמ"א. (צז) ועיין סי' תרנו במ"ב ס"ק י, ועיין סי' שמד סע' א בביה"ל ד"ה אז, ומשמע אפי' אין לו בכלל מה לאכול היום בלי חילול שבת, ג"כ לית ביה משום פקו"נ, דיוכל לצום יום אחד. (צח) מהא דסי' רמח סע' א לשיטת הרז"ה וע"ש סע' ד ובמ"ב ס"ק כו, ועוד ראה מהא דיו"ד סי' רסב בט"ז ס"ק ג, ואפי' לדעת הש"ך סוסי' רסו, וכ"ה במ"ב סי' שלא ס"ק לג, י"ל דשאני התם דהוה מטעם דאין מחמיצין את המצוה; ולענין יום רביעי, עיין סי' רמח במ"ב ס"ק ד. אמנם ודאי אם עבר ועשה לפני שבת מעשה, שכתוצאה ממנו יהיה צורך בחי"ש, אף דעביד איסורא בזה (שהיה צריך לקחת בחשבון את קדושת השבת), אפי"ה מותר עתה לחלל, דמ"מ נמצא עתה בפקו"נ, סי' שלא בשעה"צ ס"ק יז, וע"ש סי' רמח במ"ב ס"ק כו וסי' שכח בחכמת שלמה להג"ר שלמה קלוגר זצ"ל, ועיין קובץ הערות ליבמות סי' כג ס"ק ג (ומש"כ עליו הגרש"ז אויערבך זצ"ל במנחת שלמה ח"א סי' ז אות ד), שו"ת אג"מ או"ח ח"א סי' קצו ויסודי ישורון ח"ד דף רלו. (צט) ושמעתי מהגרש"ז

שמא יצטרכו לחלל שבת לשם טיפול אחרי הניתוח (ק). אך בדיעבד, כאשר נעשה הניתוח שלא כדין סמוך לשבת, מותר לחלל את השבת בכל צורכי החולה שבסכנה (קא).

הכנות למניעת
חילול שבת

לד. חייב אדם להכין מבעוד יום כל דבר שיצטרך לו בשבת לצורך החולה שיש בו סכנה (קב), ואסור לו לסמוך על מה שיהא מותר לו לחלל את השבת אם לא הכין מבעוד יום (קג). וגם אם כעת אין במקום חולה שיש בו סכנה, אבל עלול להתהוות מצב של פיקוח-נפש (קד), כמו בכיתו של רופא ובכית-חולים, מן הראוי להכין מבעוד יום כל דבר שאפשר להכינו, שמא יזדמן בשבת חולה שיש בו סכנה, ויהיה צורך לחלל שבת עבורו, שהרי מצוה למעט בצורך בחילול שבת ככל האפשר (קה) (וראה להלן סעיפים סג, עא, ופרק מ סעיפים כו, ל, לא ועוד).

עם זאת, מעיקר הדין אין חובה לעשות מעשה שיש בו טורח גדול, כדי למנוע את הצורך בחילול שבת שעלול להתהוות בשל פיקוח-נפש (קו) (וראה להלן סעיף עד, ופרק מ סעיפים טז, פד ועוד).

פעולה רפואית
שאינה רצופה

לה. חולה שלצורך רפואתו יש לו לעשות פעולה רפואית לסירוגין רק בחלק מימות השבוע, כגון חולה כליות שעליו לעשות טיפול דיאליזה פעמים

אויערבך זצ"ל, דאם היום הקבוע של הרופא המומחה הוא רק באותם הימים, הר"ז מותר כמו במקום מצוה, סי' רמח סע' א, ועצם הניתוח הרי הוא צורך חשוב. (ק) ואין ללמוד מכאן על מעוברת שמלאו חדשי הריונה ולא ילדה עדיין, כי ודאי מותר להזריק לה זריקות, ואף לעשות לה אינפוזיה להחשת הלידה, אע"פ שיתכן, שעיי"כ תלד בשבת, אם אמנם הרופא אומר שמבלי זה יש סכנה לחייה או לחיי העובר, ועיין קובץ הערות יבמות סי' מט ס"ק ו, ועי' להלן פל"ו סע' ד. (קא) פשוט, וראה לעיל הערה צח. (קב) עיין סי' שמד במ"ב סוס"ק יא, שעה"צ ס"ק ט ובביה"ל ד"ה מצומצמת, ועיין שו"ת ח"ס יו"ד סי' שלח סוד"ה גם מ"ש, דאנו מצווים להכין בע"ש כל ההכנות כדי שלא נצטרך לחלל שבת, ועיין "העמק דבר" דברים ה יב על הפסוק "שמור את יום השבת". (קג) ולא דמי להא דסוף הסעיף, דאינו מחוייב מעיקר הדין, די"ל דשאני התם שאין החולה בפנינו. (קד) סי' של במ"ב ס"ק א, ועיין להלן פל"ו הערה י. (קה) יו"ט שחל להיות בע"ש, מוטב לעשות איסור חמור כשיגיע לפקו"נ בשבת, ואל יעשה איסור קל, מלאכה ביו"ט, בשעה שיתכן, שלא יבוא לידי סכנה, העמק דבר במדבר יז יב. אבל הוסיף עוד שאם ודאי הוא, שלמחרת היום יהיה בו משום פקו"נ, מוטב לחלל את היו"ט, שאין בו אלא איסור לאו, ולא להמתין עד שיגיע למצב של פקו"נ בשבת. (קו) שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, ומובאים דבריו גם בספר "החשמל לאור ההלכה" סי' ג פ"ב, דהרי לא מצינו רק דאסור לעשות מעשה שתוצאתו תהיה חי"ש, אף שיהיה בשביל פקו"נ, ולכן אסור לצאת במדבר, אם יודע שיבוא לידי חי"ש, משום דעושה מעשה שהוא יוצא במדבר (וכנ"ל סע' לג), ונאינו דומה להא דלהלן פ"מ הערה עא, דשאני התם שלע"ע אין לו כל תפקיד, ולמה נצריך אותו להמנע מעונג שבת, משא"כ כאן דעכשיו הוא מכניס עצמו למצב שלאחר זמן יצטרך לחלל שבת, ולכן אסור, אבל לא מצינו שיהיה מחוייב לעשות מעשה כדי למנוע חי"ש שיהיה אח"כ בשביל פקו"נ... ואף דמצינו בכה"ג סי' של במ"ב ס"ק א, נאמר שהוא חומרא בעלמא (ע"ש דכן משמע גם הלשון "ולכן מן הראוי"; וע"ש בספר הנ"ל שהוא חולק על עיקר החידוש הזה), ועיין גם יו"ד סי' שער סע' ג ברמ"א ושם בערוה"ש סע' ג ומנחת שלמה ח"א סי' ז אות א. שחולה על השגתו של הגר"פ עפשטיין זצ"ל בסידור מנחת ירושלם. וע"ע סי' שמד במ"ב ס"ק יא ובשעה"צ